

Een Hart voor Bijen

BEHEER

AGRO
FOOD
NATURE **HO
GENT**

COLRUYT
GROUP

GOODPLANET.be

INHOUDSTAFEL

Over het beheer van bloemenweides	3
1. Het nut van een goed beheer	3
Nooit of te nimmer bemesten!	3
2. Maaien	3
Het juiste maaitijdstip	3
Proefje: doorkijkbaarheidstest	5
Maai gefaseerd	6
Het afvoeren van maaisel	7
Welk materiaal heb je nodig?	8
Hoe een groep kinderen/jongeren/vrijwilligers betrekken?	8
3. Wat als er geen/weinig bloemen verschijnen?	9
Doorzaaien	9
Overzichtskalender	10

OVER HET BEHEER VAN BLOEMENWEIDES

1. Het nut van een goed beheer

Een bloemenweide vraagt minder beheerwerk dan een gazon, maar kan je ook niet aan zijn lot overlaten, want dan krijg je vergrassing, verruiging of verbossing. Een bloemenweide ingezaaid met meerjarige soorten blijft langdurig bloeien als je ze goed onderhoudt en op de juiste tijdstippen maait. De éénjarige soorten in het mengsel zullen na enkele jaren verdwijnen. Welke meerjarige bloemsoorten langduriger blijven bloeien, hangt naast het beheer ook af van de bodem en het klimaat. Wellicht zie je ook nieuwe soorten verschijnen die niet werden ingezaaid. Ze komen uit de zaadbank¹, liften mee met maaimachines, schoenen of broekspijpen, of worden verspreid door dieren (bv. mieren). In deze handleiding geven we een overzicht van wanneer je jouw bloemenhart kan maaien en hoe je dat aanpakt. Raadpleeg hiervoor zeker ook de overzichtskalender op pagina 10.

Wie onderhoudt het (school)domein? Stuur deze handleiding door en spreek deze mensen persoonlijk aan zodat het heel duidelijk is hoe de tuin moet onderhouden worden. Zo voorkom je misverstanden!

NOOIT OF TE NIMMER BEMESTEN!

Door het gebruik van teelaarde zijn (school)tuinen doorgaans zeer goed voorzien van voedingsstoffen. Echter, over het algemeen geldt: **hoe armer de grond, hoe meer bloemen je zal hebben**. Een uitzondering zijn heide-terreinen, die zo schraal (en zuur) zijn dat slechts weinig bloemen overleven. Als je een bloemenweide bemest zullen snelgroeiende grassoorten sneller groeien en forser worden dan de kruiden, waardoor het aantal plantensoorten vermindert en de bloemrijke bloemenweide verandert in een minder biodiverse grasweide.

Meer weten? '[Less is more, biodiversiteit floreert bij minder voedingsstoffen](#)'

2. Maaien

Een bloemenweide is het meest soortenrijk bij volgehouden maaibeheer waarbij het maaisel wordt afgevoerd. **Het afvoeren van maaisel** verschraalt de bodem, waardoor de dominantie van grassen en ruigtekruiden zoals brandnetel, distel afneemt. **Het juiste maaitijdstip** bepalen is een evenwichtsoefening tussen voldoende licht houden op de bodem voor kiemplantjes enerzijds en bloemen in zaad laten komen anderzijds. In de ontwikkelingsfase (waar grassen nog domineren), maai je best vóór het dominante gras in zaad komt. De meeste bloemsoorten komen nadien terug en geven een uitgestelde bloei in de zomer. Door **gefaseerd te maaien** kan je de bloeiperiode spreiden. Op deze manier heb je langer plezier van jouw bloemenweide. Bovendien help je zo de fauna in je bloemenweide ook een handje door schuil- en voedingsplaatsen te creëren.

HET JUISTE MAAITIJDS TIP

Je maait jouw bloemenweide best **nadat de bloemen zaad gevormd hebben**. Bloemen vormen zaad wanneer ze uitgebloeid zijn. Vaak is dit **begin juli en begin oktober**. Staat het gras al kniehoog in mei, dan is het beter om de eerste maaibeurt niet langer uit te stellen. De bloemen die je maait, komen nadien sneller terug dan het gras en geven in de zomer een uitgestelde bloei. In het najaar wordt gemaaid omdat de bloemenweide bij voorkeur kort staat in de winter zodat de nieuwe kiemplantjes de kans krijgen zich te vestigen.

Voor een duidelijk overzicht van het maaien, raadpleeg de overzichtskalender op p 10.

1 Een zaadbank is een voorraad kiemkrachtige (levende) zaden die door planten in de bodem worden achtergelaten en die wachten op gunstige omstandigheden om te kiemen. Bron: www.ecopedia.be/encyclopedie/zaadbank

Maai op een hoogte van 5-10 cm. Zo spaar je de bladrozetten van kruiden en hebben de jonge kiemplantjes voldoende licht. In het voorjaar kan je best wat hoger maaien (10 cm.), zeker als het erg droog is. In het najaar wordt er net lager gemaaid om te verzekeren dat de kiemplantjes ook in de winter voldoende licht krijgen.

TIP

Maai bij zonnig en warm weer. Dan zijn insecten het meest actief en geef je ze de kans om weg te vliegen of te springen. Bovendien valt het rijpe zaad dan ook makkelijker op de grond als je het maaisel uitschudt. Bij extreme droogte kan je echter best je maaibeurt uitstellen.

© Andreas Demey – Een zomerbeeld van een bloemenweide op voedselrijke bodem die in mei gemaaid werd.

© HerBioGras – Dezelfde bloemenweide waar nog niet gemaaid werd.

Bij sterke grasgroei in het voorjaar is een eerste maaibeurt in mei aangeraden. De meeste kruiden komen nadien nog in bloei. Het bepalen van het juiste maaitijdstip is niet eenvoudig.

Meer info: www.ecopedia.be/pagina/inleiding-graslandfases.

Uitzondering: Het eerste jaar!

Er zitten ook éénjarige soorten in het mengsel dat je inzaaide. Die geven het eerste jaar een extra mooi beeld. **Maai daarom het eerste jaar na de aanleg enkel in het najaar!** Anders dan bij meerjarige soorten, komen éénjarige niet terug als je ze afmaait. Merk je toch dat er veel grassen of ruigtesoorten (brandnetels, distels ...) in je weide staan, trek deze dan manueel uit of maai toch (wetende dat je de éénjarige soorten verliest, maar op langere termijn een mooiere bloemenweide krijgt met de meerjarige soorten).

© Jeroen Heyvaert - Bloemenweide in de nazomer.

© Jeroen Heyvaert - Bloemenweide in de herfst

Vanaf het moment dat de meeste bloemen zijn uitgebloeid, ziet het geheel er minder aantrekkelijk uit. Maar net op dat moment zijn er veel zaadjes, en komen vogels langs om er van te snoepen. Het is belangrijk dat dan goede informatie gegeven wordt (bijvoorbeeld via een infobordje), en dat het geheel toch zo goed mogelijk beheerd wordt (bijvoorbeeld door het kort maaien van paden) zodat het geen ergernis maar net verwondering blijft opwekken. Eens de meeste zaadjes zijn afgevallen kan er dan verder gemaaid worden en staat de bloemenweide netjes voor de winter eraan komt.

Proefje om het juiste maaitijdstip te bepalen : doorkijkbaarheidstest

DE DOORKIJKBAARHEID VAN DE VEGETATIE INSCHATTEN

De doorkijkbaarheid van de vegetatie bepaalt hoeveel licht er beschikbaar is op de bodem, waardoor kiemplantjes kunnen blijven groeien. Grasgroei start vroeger in het voorjaar en kan de trager opkomende bloemsoorten overschaduwen. Als bloemplanten meer dan een week geen licht krijgen, gaan ze dood. Dat kan ervoor zorgen dat de bloemenweide enkele jaren na inzaai nog weinig bloemen bevat maar vooral grassen. Het is dan een goed idee om wat vroeger te maaien in het voorjaar.

WANNEER DOE JE DIT?

Je schat **begin juni** de doorkijkbaarheid van de vegetatie.

HOE SCHAT JE DE DOORKIJKBAARHEID VAN DE VEGETATIE?

Schuif de **stok of bezem** (in een opvallende kleur van minstens 1m lang) plat op de bodem tussen de vegetatie. Zorg ervoor dat je daarbij de planten niet platdrukt. Ga voor de stok staan en kijk welk aandeel (in percent) van de stok je kan zien.

TIP

Gebruik eventueel je duim als hulpmiddel: houd je arm gestrekt naar beneden en steek je duim vooruit. Kijk nu met één oog langs je duim naar de stok. Het aantal duimbreedtes van de stok die je kan zien, vermenigvuldig je met 4 en deel je door de lengte van de stok in meter. Bijvoorbeeld 5 duimbreedtes bij een stok van 1 m geeft een doorkijkbaarheid van 20%.

De bloemenweide op de foto is goed doorkijkbaar. Ongeveer 60% van de stok is zichtbaar.

WAT KAN JE AFLEIDEN UIT DE RESULTATEN?

- **Steel 0% - 10% zichtbaar**
Je hebt een voedselrijke bodem met snelgroeiende forse grassen en kruiden. Deze overschaduwden traag groeiende, kleinere soorten. Vele kiemplantjes overleven niet door lichtgebrek. Hoog tijd om te maaien (niet het eerste jaar).
- **Steel 10% - 25% zichtbaar**
Je hebt een matig voedselrijke bodem. Een goed moment om te maaien (niet het eerste jaar).
- **Steel 25% - 100% zichtbaar**
Je hebt een vrij voedselarme bodem. Je kan het maaien uitstellen waardoor ook laatbloeiende soorten in zaad kunnen komen.

TIP

Als je bloemenweide niet overal even dicht begroeid is, herhaal dan deze meting op verschillende plaatsen en neem het gemiddelde voor een correcter resultaat.

MAAI GEFASEERD

Als de bloemenweide is uitgebloeid en de bloemen zaad hebben gevormd, is het dus tijd om te maaien. Dit doe je best in fases, waarbij je nooit het volledige hart tegelijkertijd maait. In het **voorjaar** is gefaseerd maaien belangrijk voor een lang en **doorlopend aanbod aan nectar**. Als je alles maait wanneer de bloemen uitgebloeid zijn, blijft er de weken nadien niets meer over. Om die reden kan je ervoor kiezen om de helft van het hart al te maaien, bijvoorbeeld begin juni, en de andere helft pas eind juli. Op het moment dat je de tweede helft maait, verschijnen in de eerste helft alweer bloemen. De tweede maaibeurt, in het **najaar**, hoef je niet op te delen. Maar... om **tal van insecten (bv. vlinders en sprinkhanen) de mogelijkheid te bieden om te overwinteren**, laat je wel elk jaar een deel van de bloemenweide staan (ongeveer 20% van de oppervlakte). Hiervoor kies je best een bloemrijk stukje.

© Jeroen Heyvaert - Maaien in fases.

! Uitzondering: in welk geval maai je toch het hele hart?

- De eerste maaibeurt van het jaar dat je hebt ingezaaid maai je wel het hele hart (na de eerste zomer). De kiemplantjes van meerjarige soorten hebben immers licht nodig.
- Als er veel grassen tussen je bloemen staan, kan je beter alle stukken maaien waar de grassen erg domineren (ook al blijft er dan minder dan 20% bloemenweide over).
- Wanneer je een groene schooltuin hebt, kan je gefaseerd maaien toepassen op de volledige tuin. Laat je in de buurt van de bloemenweide al ruigere hoekjes staan, dan kan je het hart zelf volledig maaien. De beste overwinteringsplekjes zijn wat meer beschermt tegen de wind en de vrieskou, zoals aan de voet van een groepje struiken bijvoorbeeld.

WIST-JE-DAT...

Wanneer je alles in één keer kort maait, worden ook alle eitjes, rupsen, poppen en nimfen mee weggemaaid. En dat betekent een catastrofe voor de sprinkhanen en vlinders. Men noemt dit een 'ecologische val'. Meer hierover lees je in het artikel ['waarom je best je bloemrijk grasland niet in 1 x maait'](#).

© Elke Lambrechts

HET AFVOEREN VAN MAAISEL

Het afvoeren van maaisel is belangrijk omdat bloemenweides graag een iets minder voedselrijke bodem hebben. Geef wel nog even de tijd aan de rijpe bloemenzaden om uit de planten te kunnen vallen en aan insecten om eruit te kruipen door **het maaisel twee tot drie dagen te laten liggen**. Zo liggen de zaden ook meteen klaar voor volgend jaar. Hark na twee dagen het maaisel samen en **voer het af naar** de composthoop zodat je geen voedsel toevoegt aan de bodem.

WIST-JE-DAT...

Het is een goed idee om het maaisel uit te spreiden en uit te schudden, want als je het in hopen laat liggen kan het gaan rotten.

WELK MATERIAAL HEB JE NODIG?

Het beste is om gebruik te maken van een **zeis** of bosmaaier. Wanneer je deze werktuigen niet voorhanden hebt, kan je een oproep doen bij de ouders van je leerlingen/leden of via een digitaal participatieplatform zoals het [Hoplr Buurtnetwerk](#). Levert dat niets op, dan kan je nog steeds een grasschaar, een haagschaar of een gewone grasmaaier gebruiken.

Een **hark** en een kruiwagen zijn handig voor het afvoeren van het maaisel.

© Stephanie Schelfhout - Zeis en Bijl

WIST-JE-DAT...

Werken met een zeis is een leuk en ecologisch alternatief voor gemotoriseerde maaimachines. Vaak kan je in je lokale natuurvereniging een cursus volgen of meehelpen met een beheerdag om de techniek onder de knie te krijgen.

TIP

Je bloemenweide oogt mooier door de randen van de bloemenweide kort te maaien, zoals een gazon. Zo komt de vorm van het bloemenhart ook beter tot zijn recht.

Gebruik je een gewone grasmaaier? Let dan op de volgende zaken:

- Gebruik de opvangbak: hiermee voer je ook het zaad mee af naar de composthoop, maar een grasmaaier zonder opvangbak is ongeschikt omdat je het versnipperd maaisel niet goed kan afvoeren en je dus je bloemenweide zou verrijken.
- Zet de grasmaaier eerst op de hoogste stand. Eventueel kan je de voorwielen hierbij ook wat opheffen. Rijd een tweede maal over de bloemenweide op de gewenste hoogte (5-10 cm.).

HOE EEN GROEP KINDEREN/JONGEREN/VRIJWILLIGERS BETREKKEN?

- Bekijk samen welk stukje gemaaid zal worden (met de hoogste en meeste grassen) en welk stukje jullie dus nog even laten staan. Op school kan je hier een wiskunde-oefening van maken: hoeveel % van de bloemenweide moet er worden gemaaid en hoeveel moet blijven staan. Wat is de oppervlakte van jullie hart? Hoeveel m² is dan 20% van het hart?
- Vóór het maaien kan er ook een plantentelling gebeuren of kunnen jullie samen planten en kriebelbeestjes identificeren met zoekkaarten of de app Obsidentify. Neem zeker ook een kijkje op onze webpagina voor de activiteitenfiches Flora en Fauna om samen met je leerlingen op onderzoek te gaan.

- Volg met een paar vrijwilligers of leerkrachten een cursus over het gebruik van een zeis bij je lokale natuurvereniging.
- Als er een gewone grasmaaier gebruikt wordt, dan kan iedereen maaien. Werk veilig! Vraag de andere leerlingen/mensen uit de buurt om achter je te blijven. Als je kinderen laat maaien, gebeurt dit best onder begeleiding.
- Iedereen kan helpen om het maaisel bij elkaar te harken en naar de composthoop te brengen.

3. Wat als er geen/weinig bloemen verschijnen?

Het eerste jaar bloeien voornamelijk de éénjarige akkerbloemen uit het zaadmengsel. Dat geeft vaak een erg kleurrijk beeld. Het is normaal dat de bloei vanaf het tweede jaar minder uitbundig is. Een vaste bloemenweide bloeit wat meer ingetogen, maar geeft wel een duurzaam resultaat. Bij goed beheer en een niet te rijke bodem houdt het zichzelf in stand, al zal het beeld van jaar tot jaar evolueren. Of de aanleg geslaagd is, kan je pas na 2 volledige seizoenen goed beoordelen. Zijn er nauwelijks bloemen zichtbaar, dan kan je kiezen om door te zaaien.

© deelnemer Flower Power De Tuin - Eénjarige in bloei in pas aangelegde bloemenweide

© Andreas Demey - Meerjarige bloemenweide vanaf 2 jaar

DOORZAAIEN²

Wanneer het inzaaien na twee seizoenen slechts een beperkt resultaat heeft opgeleverd of wanneer na een aantal jaar de soortenrijkdom gedaald is, kan je 'doorzaaien'. Op deze manier vergroot je de soortenrijkdom zonder dat je terug van nul moet starten. Heb je stukjes die wel al bloemrijk zijn, dan kan je hiervan wat zaad verzamelen als alternatief voor aankoop.

Om te kunnen doorzaaien, heb je open stukjes bodem nodig. Je kan wat openharken of een molshoop gebruiken, of zelfs een stukje verticuteren als de vegetatie dicht begroeid is. Je kan dit enkel in het najaar doen (september/oktober) en enkel met zaden van vaste planten, niet met eenjarigen.

Let op:

In het voorjaar na het doorzaaien moet je voor de zomervakantie 2 tot 3 keer maaien. Dit is nodig om de jonge zaailingen voldoende licht en ruimte te geven om zich goed te kunnen ontwikkelen. Daarna kan je terug overgegaan naar 1 tot 2 keer maaien per jaar.

² Bron: Ecoflora Bloemenweide catalogus 2023 - 2024 - [Blw_cataloog_2023web.pdf \(ecoflora.be\)](https://ecoflora.be/blw_cataloog_2023web.pdf)

OVERZICHTSKALENDER

jaar	bloemenhart	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov
0	volledige hart								zaaien	
1	volledige hart			éénjarigen bloeien				maaien		
2	linker lob			1 ^{ste} bloei	maaien		2 ^e bloei		maaien (20% behouden)	
	rechter lob			1 ^{ste} bloei		maaien		2 ^e bloei		

Jaar 0

We beschouwen het jaar van zaaien als 'jaar 0'.

Jaar 1

Dit is het eerste bloei-jaar. Dit jaar bloeien (vooral) de éénjarige bloemen van het mengsel. De meerjarige planten hebben doorgaans nog iets meer tijd nodig om te groeien: ze maken het eerste jaar een bladrozet en bloeien vanaf het tweede jaar.

In het najaar (nadat de bloemen zaad gevormd hebben) maai je voor de eerste keer. De kiemplantjes van meerjarige soorten hebben licht nodig, dus maaien we deze keer het hele hart.

Jaar 2

Dit is het 2e bloei-jaar en dit jaar beginnen de meerjarige planten te bloeien.

Maai de linkerhelft begin juni. De rechterhelft maai je eind juli, wanneer de linkerhelft terug begint te bloeien. Zo zorg je voor een continu nectaraanbod.

In het najaar (nadat de bloemen zaad gevormd hebben) maai je opnieuw. Denk eraan dat niet het hele hart gemaaid wordt (laat 20% staan: zie gefaseerd maaien op p 6).

Jaar 3 en daaropvolgende jaren

Vanaf nu bloeien de meerjarige planten volop. Je maait zoals in jaar twee: linkerhelft begin juni, rechterhelft eind juli en in het najaar 80%.

Ziet je bloemenweide er nog steeds of terug erg grassig uit, of merk je dat er slechts één of twee soorten domineren, dan kan je opteren om te gaan doorzaaien na de maaibeurt in het najaar (zie p 9 voor meer info).

DEEL JE ERVARINGEN OP SOCIALE MEDIA

Maak leuke foto's van jullie bloemenweide om te delen op social media. Tag ons op posts en story's via [@GoodPlanetBelgium](#), voeg [#eenhartvoorbijen](#) toe. Toon zo jullie inspanningen om de bijen een boost te geven en inspireer anderen.

